

Розділ III. Актуальні питання теорії і практики спеціальної освіти та соціальної роботи

УДК. 378.017.4 : 316.614.5

Оксана Бартків

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)

Оксана Смалько

Луцький педагогічний коледж (Луцьк)

ДІАГНОСТИКА МОТИВАЦІЙ СТУДЕНТІВ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА

У статті продіагностовано рівень вмотивованості студентів до відповідального батьківства. Відзначено, що відповідальне батьківство – це сукупність сформованих у молоді батьківських якостей, почуттів, знань та навичок, в основі яких – готовність майбутніх батьків відповідати перед собою і суспільством за виконання батьківських функцій та виховання власних дітей. Відповідальне ставлення до батьківства схарактеризовано як стійку внутрішню якість особистості (як елемент свідомості), яка базується на усвідомленні особистістю власного життєвого вибору та готовності самостійно вирішувати завдання, пов'язані з майбутнім сімейним життям, плануванням сім'ї, народженням і вихованням дітей. Наголошено, що вмотивованість визначає ставлення студентів до інших соціальних об'єктів, зокрема їхнє співпереживання та співчуття, увагу до інших, здатність емоційно сприймати людину, занурюватися в її внутрішній світ, розуміти її думки, почуття, проблеми. Аналіз одержаних експериментальних даних засвідчив, що в студентів контрольної та експериментальної груп переважаючими є продуктивний та репродуктивний рівні вмотивованості до відповідального батьківства. І лише у незначній кількості студентів (6,8 % з контрольної та 6,5 % – з експериментальної груп) – конструктивний рівень. Це означає, що студенти на сьогодні недостатньо вмотивовані до відповідального батьківства, не чітко усвідомлюють батьківство як особистісну цінність, що й актуалізує досліджувану проблему.

Ключові слова: батьківство, відповідальне батьківство, відповідальне ставлення до батьківства, вмотивованість до відповідального батьківства, рівні (конструктивний, продуктивний, репродуктивний) мотивації студентів до відповідального батьківства.

Постановка проблеми. Значна деморалізація шлюбно-сімейних відносин на перший план висуває проблему формування в сучасній студентській молоді відповідального ставлення до батьківства. Сьогодні простежено тенденцію щодо деформації соціальних і моральних цінностей у свідомості молоді з питань шлюбу й створення сім'ї. Сім'я перестає бути тим єдиним середовищем, що виховує дитину. Впливи різноманітних факторів відіграють важливу роль у становленні особистості, у формуванні її якостей, життєвих позицій. Сучасна молодь підготовку до майбутнього сімейного життя, до батьківства найчастіше обмежує вирішенням матеріальних питань і мало уваги приділяє психолого-педагогічному аспекту батьківства, а головне – відповідальному ставленню до майбутнього батьківства. Тому важливим є формування в молоді мотивації до створення сім'ї, народження та відповідального виховання дітей.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Проблема підготовки молоді до батьківства знаходиться у полі зору науковців різних галузей. Особливості функціонування і розвитку молоді сім'ї досліджували соціологи (Н. Головатий, І. Кон та ін.), педагоги (Т. Алексеєнко, О. Бартків, А. Капська, В. Кравець, В. Постовий] та ін.) та психологи (Г. Андреева, О. Бондарук та ін.). Зміст, форми, методи, умови та проблеми підготовки молоді до сімейного життя розкриваються у дослідженнях Т. Говорун, Л. Канішевської, Л. Карпушевської, І. Кона, В. Кравця, І. Трубавіної та ін.

Мета статті полягає в аналізі рівнів вмотивованості студентів до відповідального батьківства.

Постановка наукової проблеми та її значення. У процесі наукового пошуку відповідальне батьківство нами визначено як сукупність сформованих у молоді батьківських якостей, батьківських почуттів, знань та навичок, в основі яких – готовність майбутніх батьків відповідати перед собою і суспільством за виконання батьківських функцій та виховання власних дітей. А відповідальне ставлення до батьківства характеризуємо як стійку внутрішню якість особистості (як елемент свідомості), яка базується на усвідомленні особистістю власного життєвого вибору та готовності самостійно вирішувати завдання, пов'язані з майбутнім сімейним життям, плануванням сім'ї, народженням і вихованням дітей, і відображає усвідомлене прийняття системи власної відповідальної залежності від членів своєї сім'ї та суспільства. Пріоритетним у відповідальному ставленні до батьківства є свідомий особистісний вибір бути батьками, емоційне й особистісно-ціннісне ставлення до виконання в майбутньому ролей батьків, сформованість ціннісно-сислової сфери, стійка життєва позиція та переконаність у необхідності бути відповідальним за виховання дітей [1]. Тому важливим стало визначення вмотивованості студентів до батьківства, відповідального виконання майбутніх батьківських обов'язків щодо виховання дітей і визнання батьківства як цінності.

Наявність потреб, цінностей, установок, переконань особистості студента є основою для формування мотивів відповідального ставлення до батьківства. Томи ми прагнули визначити стан сформованості у студентів моральних почуттів, якостей, ціннісного ставлення до батьківства, позитивних мотиваційних установок на взаємодію з іншою людиною, на створення сім'ї, на народження майбутньої дитини тощо.

Важливим стало визначення такого комплексу методик, який би уможливив аналіз мотивацій студентів з різних аспектів. Особливий акцент був зроблений на застосуванні методів і методик, які стимулювали студентів до самопізнання, самовдосконалення, саморегуляції, а саме: спостереження, бесіди, анкетування, діагностика потреби у спілкуванні (Ю. Орлов), діагностика рівня полікомунікативної емпатії (І. Юсупов), методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич), експрес-діагностика соціальних цінностей особистості [2].

У дослідженні нами визначено конструктивний, продуктивний та репродуктивний рівень вмотивованості студентів до відповідального батьківства.

Досліджуючи рівень мотивацій студентів до відповідальності у батьківстві нами встановлено, що лише 23,2 % респондентів з контрольної та 23,8 % – з експериментальної, відповідаючи на запитання анкети «Як ти вважаєш, для чого молода людина вступає у шлюб?» дали відповідь «задня продовження людського роду» та «для народження дитини». Відповідаючи на запитання «Чи готовий ти стати батьком (матір'ю)?», переважна більшість респондентів із обох груп відповіли «не знаю» (63,2 % студентів з контрольної та 64,1 % – з експериментальної) і лише 8,7 % студентів з контрольної та 8,5 % – з експериментальної групи однозначно ствердно підтвердили свою готовність стати батьками. На запитання «Чи бажаєш ти створити сім'ю і народжувати дітей» майже половина студентів із обох груп відповіли «так» (50,4 % – з контрольної та 51,2 % – з експериментальної груп).

У ході бесіди зі студентами нами з'ясовано, що орієнтовно чверть з опитаних обох груп мають бажання і позитивно вмотивовані на створення сім'ї та народження дітей; орієнтовно третина із усіх респондентів щасливе сімейне життя та батьківство визнають як одну із особистісних цінностей.

Метою спостереження за студентами з обох груп була рівнева діагностика сформованості моральних якостей, необхідних майбутнім батькам для успішного виконання батьківських функцій (табл. 1).

Для дослідження місця та ролі сім'ї в ієрархії цінностей особистості нами були використані методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокича) та експрес-діагностика соціальних цінностей особистості. За результатами методики «Ціннісні орієнтації» вибір «щасливе сімейне життя» зі списку А (термінальні цінності) був лише в 24,3 % студентів з контрольної групи та в 24,9 % – з експериментальної групи.

Рівні сформованості моральних якостей студентів (у %)

№/з/п	Моральні якості	Рівень					
		конструктивний		Продуктивний		Репродуктивний	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
1	любов до дітей	12,3	12,6	48,4	48,7	39,3	38,7
2	гуманізм	14,5	14,9	58,2	57,4	27,3	27,7
3	відповідальність	9,5	9,2	51,2	50,6	39,3	40,2
4	принциповість	10,2	10,8	44,7	45,1	45,1	44,1
5	відвертість	18,3	17,7	63,2	62,8	18,5	19,5
6	доброзичливість	15,5	14,9	61,1	60,6	23,4	24,5
7	комунікабельність	10,2	10,5	49,4	49,1	40,4	40,4
8	альтруїзм	7,8	8,1	43,5	43,7	48,7	48,2
9	повага до іншої людини	9,2	8,9	51,1	52,1	39,7	39,0
10	турбота про іншу людину	14,3	14,6	52,4	52,5	33,3	32,9

Водночас, результати експрес-діагностики соціальних цінностей особистості дали підстави для ствердження, що майже у третини з опитаних студентів (31,5 % із контрольної групи та 30,8 % – із експериментальної) сімейні цінності («вдале одруження або заміжжя» та «проведення часу в колі сім'ї») визнані як особистісні.

Оскільки однією із важливих умов батьківства є здатність особистості до спілкування, то, досліджуючи рівень вмотивованості студентів до відповідального батьківства, нами продіагностовано їх потреби у спілкуванні (за Ю. Орловим). З'ясовано, що лише незначна кількість студентів обох груп (11,3 % з контрольної та 10,9 % – з експериментальної) мають конструктивний рівень потреби у спілкуванні; в решти опитаних відповідно продуктивний (в 48,6 % студентів з контрольної та в 47,8 % з експериментальної групи) та репродуктивний рівні (в 40,1 % з контрольної та в 41,3 % – з експериментальної групи).

Вмотивованість визначає ставлення студентів до інших соціальних об'єктів, зокрема їхнє співпереживання та співчуття, увагу до інших, здатність емоційно сприймати іншу людину, занурюватися в її внутрішній світ, розуміти її думки, почуття, проблеми, то важливим, на нашу думку, є визначення рівня полікомунікативної емпатії особистості. Нами була застосована методика І. Юсупова, яка передбачає відповіді респондентів на 36 тверджень опитувальника за шістьма діагностичними шкалами емпатії, що виражають ставлення до батьків, тварин, людей похилого віку, дітей, героїв художніх творів, знайомих і незнайомих людей. За результатами діагностики встановлено, що лише 10,2 % студентів з контрольної групи та 9,8 % – з експериментальної властива висока емпатійність (у нашому дослідженні це конструктивний рівень). Це студенти, які є чутливими до потреб і проблем інших людей, емоційно чуйні, товариські, швидко встановлюють контакти й знаходять спільну мову, прощають помилки іншим; діти «тягнуться» до них.

Найбільше студентів з обох груп (63,2 % з контрольної та 64,3 % – з експериментальної) володіють середнім рівнем емпатійності (продуктивний рівень). Це студенти, які у спілкуванні з іншими уважні, намагаються зрозуміти більше, ніж сказано словами; делікатні; вступають у контакт з іншими людьми, є цікавими співрозмовниками.

У решти студентів (26,6 % з контрольної групи та 25,9 % – з експериментальної) низький (репродуктивний рівень емпатійності). Це студенти, які зазнають труднощів у встановленні контактів з іншими людьми, некомфортно почувають себе в товаристві; емоційні прояви у вчинках інших осіб інколи для них є незрозумілими.

Узагальнюючи одержані результати, нами визначено рівень вмотивованості студентів до відповідального батьківства (табл. 2. та рис. 1)

Розподіл респондентів КГ та ЕГ за рівнем вмотивованості до батьківства на початку експерименту

Групи	Рівні		Конструктивний		Продуктивний		Репродуктивний	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
КГ	15	6,8	111	51,6	90	41,6		
ЕГ	14	6,5	111	52,2	87	41,3		

Рис. 1. Рівні вмотивованості студентів до відповідального батьківства на початку експерименту, у %

Аналіз одержаних експериментальних даних засвідчив, що в студентів обох груп переважаючими є продуктивний та репродуктивний рівні вмотивованості до відповідального батьківства (відповідно 51,6 % та 52,2 % й 41,6 % та 41,3 %). І лише в незначній кількості студентів (6,8 % з контрольної та 6,5 %) – з експериментальної – конструктивний рівень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дозволив визначити відповідальне батьківство як стійку внутрішню якість особистості (як елемент свідомості), яка базується на усвідомленні особистістю власного життєвого вибору та готовності самостійно вирішувати завдання, пов'язані з майбутнім сімейним життям, плануванням сім'ї, народженням і вихованням дітей, і відображає усвідомлене прийняття системи власної відповідальної залежності від членів своєї сім'ї та суспільства. Актуальний стан вмотивованості студентів до батьківства засвідчив репродуктивний рівень мотивацій студентів до майбутнього виконання ролей батька/матері. Молодь сьогодні не сприймає батьківство як особистісну цінність, що й актуалізує досліджувану проблему.

Проведене дослідження не вичерпує всіх пошуково-дослідницьких аспектів означеної проблеми. Подальшого аналізу та вивчення потребують модернізація змісту й застосування нових інтерактивних технологій у навчальному процесі, науково-дослідній роботі та практичній підготовці студентів для формування відповідального ставлення до батьківства.

Джерела та література

1. Смал'ко О Батьківська відповідальність як один з компонентів відповідального ставлення до батьківства / О. Смал'ко // Матеріали УІІ Міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми соціальної педагогіки, початкової та дошкільної освіти», Луцьк, 14 травня 2015 р. – Луцьк, 2015. – С. 20–25.
2. Смал'ко О. В. Формування відповідального ставлення до батьківства у студентів класичного університету : навч.-метод. вид. / О. В. Смал'ко. – Луцьк : Вежа-друк, 2015. – 92 с.

References

1. Smal'ko O Bat'kivs'ka vidpovidal'nist' jak odin z komponentiv vidpovidal'nogo stavlennja do bat'kivstva / O. Smal'ko // Materiali UII Mizhnar. nauk.-prakt. konf. «Aktual'ni problemi social'noi pedagogiki, pochatkovoї ta doshkil'noi osviti», Luc'k, 14 travnja 2015 r. – Luc'k, 2015. – S. 20–25.
2. Smal'ko O. V. Formuvannja vidpovidal'nogo stavlennja do bat'kivstva u studentiv klasichnogo universitetu : navch.-metod. vid. / O. V. Smal'ko. – Luc'k : Vezha-druk, 2015. – 92 s.

Оксана Бартків, Оксана Смально. ДИАГНОСТИКА МОТИВАЦІЙ СТУДЕНТОВ К ОТВЕТСТВЕННОМУ РОДИТЕЛЬСТВУ. В статті продиагностовані рівні мотивацій студентів к відповідальному родителству. Отмечено, что відповідальне родителство – это совокупність сформованих у молодіжї родителських якостей, почувань, знань и навчків, в основі котрих – готовність будучих родителів відповідати перед собою и обществом за виконання родителських функцій и виховання власних дітей. Відповідальне відношення к родителству охарактеризовано як стійке внутрішнє якість особистості (як елемент свідомості), котрє базується на усвідомленні особистістю власного життєвого вибору и готовності самостійно вирішувати завдання, пов'язані з будучою сімейною життєвю, плануванням сім'ї, народженням и вихованням дітей. Отмечено, что мотивація определяє відношення студентів к другим соціальним об'єктам, в частині їх співпереживання и співчуття, увага к другим, здатність емоційно сприймати людину, занурюватися в його внутрішній світ, розуміти його думки, почування, проблеми. Отмечено, что пріоритетним в відповідальному відношенні к родителству є свідомий особистий вибір бути родителами, емоційне и особистісно-ціннісне відношення к виконанню в будучому родителських ролей, сформованість ціннісно-смыслової сфери, стійка життєва позиція и переконаність в необхідності бути відповідальним за виховання дітей. Аналіз отриманих експериментальних даних засвідечує, что у студентів контрольних и експериментальних груп переважають продуктивний и репродуктивний рівні мотивацій к відповідальному родителству. И тільки у незначительного кількості студентів (6,8 контрольної и 6,5 – из експериментальної групи) – конструктивний рівень мотивацій студентів к відповідальному родителству. Это значить, что студенти на сьогодні недостатково вмотивовані к відповідальному родителству, не чітко усвідомлюють родителство як особистісну цінність, что и актуалізує досліджувану проблему.

Ключеві слова: родителство, відповідальне родителство, відповідальне відношення к родителству, вмотивованість к відповідальному родителству, рівні (конструктивний, продуктивний, репродуктивний) мотивацій студентів.

Oksana Bartkiv, Oksana Smalko. DIAGNOSTICS OF MOTIVATION OF STUDENTS TO THE RESPONSIBLE FAMILY. . The article diagnosed the level of students' motivation for responsible parenting. It is noted that responsible parenting – this is a collection of young people's parental qualities, feelings, knowledge and skills, which is based on the readiness of future parents, to be responsible for the society and for the performance of parental functions and for the education of their own children. Responsible attitude to parenthood characterized as a stable internal quality of the individual (as an element of consciousness), which is based on the awareness of the personality of their own life choices and the willingness to independently solve the problem, related to future family life, family planning, the birth and upbringing of children. It emphasized that motivation determines the attitude of students to other social objects, in particular their empathy and compassion, the attention to others, the ability to emotionally perceive a person, immerse themselves in its inner world, understand its thoughts, feelings, problems. It has been determined that the priority in responsible attitude towards parenthood is a conscious personal choice to be parents, an emotional and personality-value attitude to the performance of future role of parents, the formation of a value-semantic sphere, a stable attitude of life and a belief in the need to be responsible for the upbringing of children. The analysis of the experimental data obtained showed that the students of the control and experimental groups are predominantly productive and reproductive levels of motivation to responsible parenting. Only in a small number of students (6.8% of the control group and 6.5% of the experimental group) - constructive level. This means that students are not sufficiently motivated to take responsible parenting, are not clearly aware of paternity as a personal value, which also actualizes the problem under study.

Keywords: paternity, responsible fatherhood, responsible attitude towards parenthood, motivated to responsible parenting, levels (constructive, productive, reproductive) of students' motivation to responsible parenting.

Стаття надійшла до редколегії 05.12.2017р.

УДК 378.016:376

Юрій Долинний

Глухівський національний педагогічний університет імені О. Довженка (Глухів)

МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ ДО РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Моделювання в педагогіці, порівняно з багатьма іншими галузями людського знання, має особливості, природа яких ґрунтується на нечіткості, розпливчастості педагогічних понять.

© Долинний Ю., 2017